

Transformatie Pastoor van Arskerk

// Locatie: Pastoor van Arsplein

// Opdrachtgever: Woonbedrijf Eindhoven

// Bouwperiode: april 2011 – juli 2012

Open kantoor in kerkgebouw

In de Pastoor van Arskerk staan de vloeren van de knalrode spie in open verbinding met de grote kerkruimte. Dat vroeg om zware demping van de kerkgalm en slim verborgen installaties om de sfeer van de bakstenen kerk te behouden.

TEKSTPRODUCTIE ING. JOSINE CRONE // FOTOGRAFIE NORBERT VAN ONNA // TEKENWERK MARC NIJENHUIS

PROJECT TRANSFORMATIE //

Karakteristiek voor het voormalige kerkgebouw is de gemetselde constructie van spitsbogen en gewelven. Vrij in de ruimte staat de spie: een wybervormig kantorenblok.

De in 1929 gebouwde kerk vormt een sterke architectonische eenheid met het Pastor van Arsplein. Rechts is de glazen pui van de nooduitgang te zien.

Om de karakteristieke Pastoor van Arskerk in Eindhoven te behouden, zocht woningcorporatie Woonbedrijf samen met de buurt naar een goede herbestemming. Die is gevonden in de vorm van Combinatie Jeugdzorg: een kantoororganisatie met opvangfaciliteiten voor jongeren. In de hoge kerkruimte is hier voor een wybervormig kantorenblok, ook wel de spie genaamd, geplaatst. Langs de kerkwanden liggen de spreekkamers. Door de vrije plaatsing van het kantorenblok is ernaast een binnenplein voor de gebruikers en voor de buurt gecreëerd. De opvangfaciliteiten zijn deels in de voormalige pastorie ondergebracht, evenals de huisarts- en tandartspraktijk. In een uitbreiding naast de nieuwe entree is onder andere een sportzaal gesitueerd. Het complex heet nu Elf13.

Nieuwe werken in oude kerk

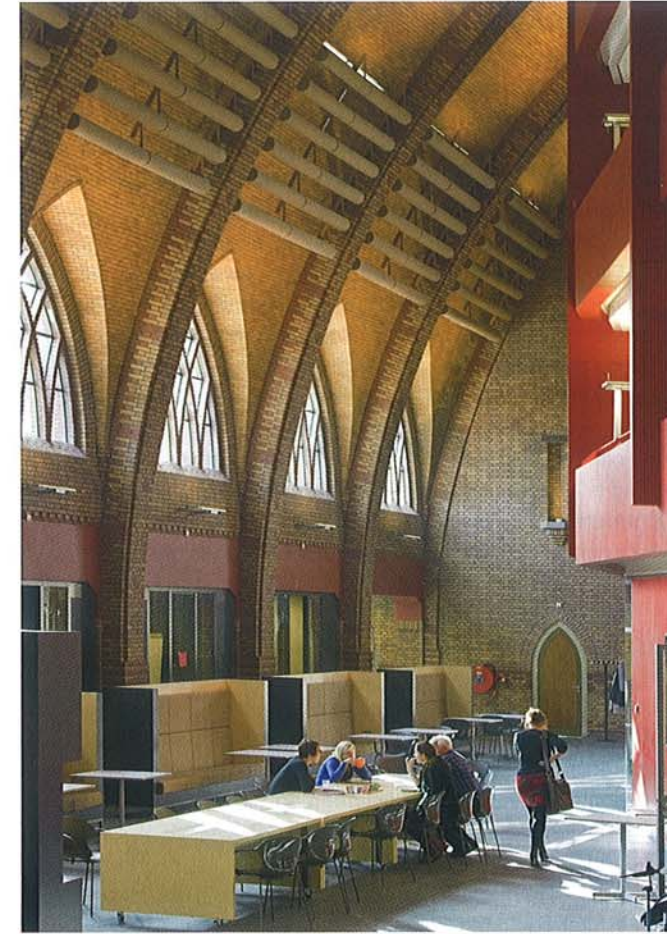
Het concept van een 'gebouw in gebouw' is zeker voor hergebruik van kerken niet onbekend. Maar vaak gaat het om afgesloten eenheden, die akoestisch en thermisch gescheiden zijn van de kerkruimte. In dit geval staat het kantoor juist in open

verbinding met de overige ruimte. En dat bracht een aantal uitdagingen met zich mee. Om te beginnen moest de nagalmtijd in de kerk fors worden gedempt. Daarnaast was het niet wenselijk dat men elkaar op verschillende vloerniveaus hoort praten, dus is de spraakverstaanbaarheid kunstmatig beperkt. Voorts was de brandveiligheid een lastig punt, omdat de kerk veel groter is dan de maximale afmetingen van een brandcompartiment en een sprinklerinstallatie ongewenst was. Tot slot was het – vrijwel onzichtbaar – inbouwen van de vele installatietechnische voorzieningen een ingewikkelde opgave.

Sterke eenheid

De in 1929 gebouwde kerk vormt een sterke architectonische eenheid met het Pastor van Arsplein. Het is om die reden een gemeentelijke monument geworden. Veel van de woningen in deze buurt zijn van Eindhoven's grootste corporatie, Woonbedrijf. De wens vanuit de buurt om de kerk te behouden was voor directeur Ingrid de Boer van Woonbedrijf een belangrijke drijfveer om hergebruik te onderzoeken en later de kerk aan te

"Bij brand zakken er brand- en rookwerende doeken, zodat de doorgang alsnog 60 minuten brandwerend is"

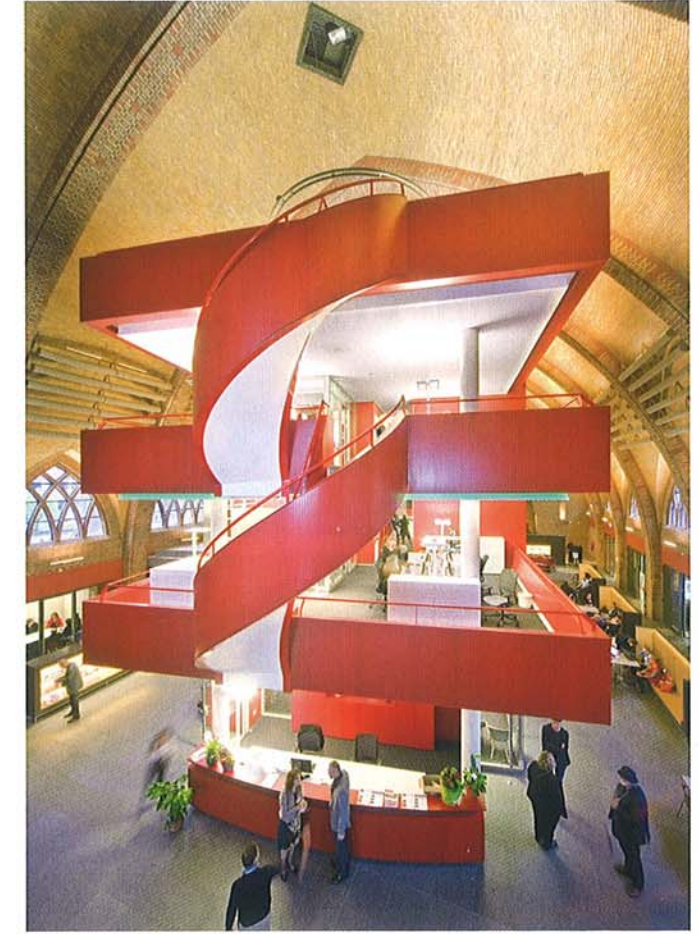

Het binnenplein ligt tussen het kantorenblok en de spreekkamers in de zijbeuk. Baffles in de gewelven zorgen voor extra geluiddemping.

kopen. De wijk Barrier wordt getransformeerd door Woonbedrijf, waarbij de kenmerkende stedenbouwkundige structuur en architectonische karakteristiek gehandhaafd blijven. Zeer karakteristiek voor het kerkgebouw is de gemetselde constructie: zowel de kolommen als de spitsbogen en de gewelven zijn volledig uit schoon metselwerk opgetrokken. Deze bijzondere constructie bepaalt voor een belangrijk deel de sfeer. Omdat het metselwerk sterk vervuild was, waren de ingemetselde patronen nauwelijks te zien. Pas na reiniging met water en lucht kwamen de ingeweven randen en kruisjespatronen weer tot hun recht. De fraaie bakstenen gewelven leverden echter wel beperkingen op voor de herbestemming. In de gewelven konden maar moeilijk daglichtopeningen gemaakt worden. Een functie als woongebouw was daarom uitgesloten, zo vertelt architect Miel Wijnen. Het karakter van het gebouw bleef daarom het beste intact door er een losstaand object in te plaatsen. Wijnen ontwierp het kantoorblok als een zo open mogelijk element, van waaruit de sfeer van de kerk goed voelbaar bleef. Niet alleen de sfeer, maar ook de wens van de gebruiker om het Nieuwe Werken in te voeren, leidde tot de beslissing om open kantoorvloeren te realiseren.

Los object

Het kantorenblok heeft vier verdiepingen en is gefundeerd op een nieuwe paalfundering. Voor de constructie zijn een betonnen skelet met een stabiliteitskern en gestorte betonvloeren

Door zorgvuldige inpassing van installaties zijn deze zo goed als onzichtbaar. Zo komt de inbouw als zelfstandig object goed tot zijn recht.

gekozen. Geen lichte prefab dus, maar juist alles in het werk gestort omdat beton pompen eenvoudiger is dan prefab elementen in een bestaand kerkgebouw brengen. Om zoveel mogelijk geluiddemping te realiseren zijn de borstweringen en plafonds akoestisch absorberend uitgevoerd. De rode borstweringen zijn gevuld met minerale wol en afgewerkt met bamboe acoustics: een gegroefde, geperste bamboeplaat met holle ruimten. Alle plafonds zijn uitgevoerd met Ecophon-platen. Door de plafonds indirect aan te lichten, kijk je vanuit de kerkruimte niet steeds in de armaturen: een aandachtspunt bij open vloeren.

Ruis toevoegen

In de scheidingswanden van de spreekkamers langs de kerkwanden is zoveel mogelijk akoestische absorptie ingebracht. Zo zijn de dichte panelen uitgevoerd met metalen rasters waarachter minerale wol is geplaatst. Deze panelen vervullen trouwens ook een functie in de luchtverversing, want via de panelen wordt verse lucht in de kerkruimte geblazen. Deze maatregelen leidden nog niet tot de gewenste demping. Vandaar dat rijen met ronde baffles zijn opgehangen in de rondingen van de gewelven. Daarnaast is gekozen voor het toevoegen van nauwelijks waarneembare ruis via luidsprekers van de akoestische overspraakinstallatie. Dit is gebeurd om hinder door spraakverstaanbaarheid te verminderen.

1 // De knalrode borstweringen zijn gevuld met minerale wol en aan de binnen- en buitenzijde afgewerkt met bamboe acoustics beplating. Alle plafonds zijn uitgevoerd met Ecophon-platen. Door de plafonds indirect aan te lichten, kijk je vanuit de kerkruimte niet steeds in de armaturen.
2 // De vluchtweg uit het kantorenblok naar buiten is voorzien van een vast plafond, waaruit brandwerende doeken zakken in geval van brand.

Brandwerende vluchtweg

Het open karakter van het kantorenblok werd aanvankelijk door de brandweer afgewezen: het gehele blok zou 60 minuten brandwerend uitgevoerd moeten worden en dus moeten worden voorzien van een brandwerende, glazen schil. Dat was niet naar de wens van de gebruikers en de architect, die verder hebben gezocht naar een gelijkwaardig alternatief. Wijnen: "In overleg met de brandweer en onze brandveiligheidsadviseur hebben we het voor elkaar gekregen dat het gebouw open kon blijven, door alleen het trappenhuis 60 minuten brandwerend te maken en de verbinding naar buiten te realiseren met een brandwerende doorgang. Die is normaal gesproken open. Wel hangt er een plafond op de eerste verdieping die de spie en de kerk verbindt en bij brand zakken de brand- en rookwerende doeken uit dit plafond, zodat de doorgang alsnog 60 minuten brandwerend is." Zo is in combinatie met branddetectie en veilige vluchtroutes de gelijkwaardigheid aangetoond. Door dit alternatief konden de akoestisch isolerende plafonds gewoon meedoen bij de demping van het geluid in de gehele ruimte.

Integratie installatietechniek

Al in een vroeg stadium is ervoor gekozen om het gehele kerkvolume een binnenklimaat te geven. Dat is nodig vanwege de kantoren en om prettige verblijfspleinen in de open ruimte te realiseren. Daarom is de schil geïsoleerd. Waar mogelijk zijn spouwmuren gevuld met polystyreen en zijn de hellende daken voorzien van dakisolatie en opnieuw gelegde oude dakpannen. De begane grondvloer is vervangen door een nieuwe geïsoleerde vloer. De platte daken zijn voorzien van isolatie en een mos-sedumbedekking. Door de oude vloer te slopen konden veel kanalen onder de nieuwe vloeren worden gelegd. Zo voert de luchtafzuiging van de professionele keuken (voor het koksonderwijs) onder de vloer door naar de technische ruimte onder het altaar. Vanaf die ruimte gaat de luchtafvoer naar buiten. Tevens is een systeem voor vloerverwarming en -koeling in de vloer opgenomen. Dit wordt gevoed door een warmte- en koudeopslag in de bodem. Die is weer gekoppeld aan de wtw-installatie op de luchtbehandeling. Dit pakket van duurzame maatregelen om het energiegebruik te beperken, is tot stand komen met advies van ingenieursbureau Nelissen. Door de zorgvuldige inpassing in het bestaande gebouw is vrijwel niets zichtbaar van de installatietechniek en staat het kantorenblok echt op zichzelf in de ruimte. De oude glas-in-loodramen zijn verwijderd en opgeslagen. Het nieuwe heldere, isolerende glas met getrokken buitenruit laat veel meer daglicht binnen. Het is geplaatst in de bestaande gemetselde montanten met stopverfvervangende kit. Op het gebied van verlichting zijn energiezuinige alternatieven toegepast, zoals powerleds. Het lichtplan van Peter van Kempen laat de sterke kant van de unieke kerkruimte goed tot haar recht komen.

Vizier op de toekomst

Wijnen concludeert: "Een oud gebouw moet je met vizier op de toekomst benaderen, maar wel met heel veel kennis van het verleden. Dat hebben we hier gedaan via de juiste inpassing van duurzame maatregelen en installaties. Voor Woonbedrijf betekende dit extra investeringen. Het resultaat is een enorm hoogwaardige installatie, maar je ziet deze niet: dat is de uitdaging als je met oudere gebouwen aan de slag gaat."

Projectgegevens // Locatie: Pastoor van Arsplein, De Barrier, Eindhoven // Opdrachtgever: Woonbedrijf Eindhoven, woonbedrijf.nl // Architect: Wijnen Architectuur, Den Bosch, wijnen-architectuur.nl // Constructeur: Van de Laar advies, Eindhoven, vandelaar.info // Installatieadvies: Nelissen ingenieursbureau, Eindhoven, nelissenbv.nl // Lichtplan: Peter van Kempen, petervan-kempen.nl // Aannemer bouwkundig: Bouwbedrijf Van de Ven, Veghel, bouwbedrijfvandevan.nl // Aannemer installaties: Cofely Zuid, Arnhem, cofely-gdfsuez.nl // Bruto vloeroppervlak: 2950 m² // Bouwkosten: 4.267.000 euro, incl. installaties, excl. btw // Bouwperiode: april 2011 – juli 2012

